

dr Jolanta Żukowska¹

Instytut Zarządzania Wartością
Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Miara bogactwa narodu i wzrostu gospodarczego – *Country's Prosperity (CP)*

WPROWADZENIE

Nie od dziś poszukuje się najlepszej miary, która zaprezentuje poziom rozwoju danej społeczności, jej dobrobyt, bogactwo i tempo tego rozwoju. Problemem jest jednak znalezienie miary optymalnej, którą mogłyby zastosować wszystkie kraje oraz miary uwzględniającej wszystkie istotne przestrzenie, wartości związane z rozwojem danego narodu.

Trzeba podkreślić, iż w dobie rozwoju cyfrowego coraz to większego znaczenia nabierają faktycznie osiągnięte korzyści podmiotów gospodarczych widoczne w przepływach pieniężnych jak również wartość innowacji, niezależność energetyczna, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Nie bez znaczenia jest demografia danej społeczności. Celem pracy jest zaprezentowanie lepszej miary *CP Country's Prosperity* wyrażającej poziom dobrobytu oraz poziom wzrostu gospodarczego, która mogłaby zastąpić szczególnie zużyta i nieadekwatną miarę – produkt krajowy brutto PKB.

W literaturze przedmiotu bogactwo narodowe definiuje się jako zasoby naturalne oraz zasoby majątkowe danego społeczeństwa. Obejmują one ziemię, wody, zasoby surowcowe oraz obiekty materialne będące własnością indywidualną lub współwłasnością, własnością zespołową różnych organizacji i grup społecznych obywateli kraju oraz własnością skarbu państwa [Winiarski, 2006]

Obecnie definicję tę należałoby rozszerzyć o wartość kapitału ludzkiego, strukturalnego, relacji i z tym związanych innowacji jak również o możliwości odnawiania ekosystemów. W dobie zamachów terrorystycznych i rodzących się dyktatur nowego znaczenia nabiera również wskaźnik niezależności energetycznej czy paliwowej.

¹ Adres korespondencyjny: jzukows@sgh.waw.pl.

Pisząc o bogactwie narodów nie sposób pominąć dzieła szkockiego myśliciela i ekonomisty Adama Smitha pt. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nation* wydanego w 1776 r. (wydanie polskie –1954 r.). Dzieło powszechnie występujące pod tytułem *Bogactwo narodów* jest uważane za pierwszą próbę naukowej analizy zjawisk ekonomicznych, a data jego wydania jest umownie przyjmowana za datę narodzin współczesnej ekonomii. Jak czas pokazał, poglądy w niej zaprezentowane, tworzące fundamenty liberalizmu gospodarczego, nie są wystarczające i adekwatne do rzeczywistości. Bogacenie się dzięki niewidzialnej ręce rynku jest niekiedy niemożliwe, a miary oparte na teorii wymiany są niewystarczające i niemiarodajne. W bogactwie narodów tylko metale szlachetne, ziemia i praca mają największą wartość, a zupełnie pomija się środowisko, źródła energii czy innowacje.

PRODUKT KRAJOWY BRUTTO

Produkt Krajowy Brutto (PKB), czyli *Gross Domestic Product* (GDP) jest najczęściej stosowaną miarą rozwoju społeczeństwa i jego bogactwa.

Istnieją trzy zasadnicze metody obliczania wartości PKB:

- metoda wydatkowa;
- metoda dochodowa;
- metoda produkcyjna.

Metoda wydatkowa opiera się na założeniu, że PKB jest w przybliżeniu równy wydatkom wszystkich nabywców dóbr finalnych wytworzonych w ciągu roku. PKB oblicza się według formuły {1}.

$$PKB = \text{konsumpcja} + \text{inwestycje} + \text{wydatki rządowe (bez transferów)} + \text{zmiana stanu zapasów} \quad \{1\}$$

W metodzie dochodowej zakłada się, że wielkość PKB musi być równa sumie dochodów wszystkich właścicieli czynników produkcji. PKB oblicza się wówczas według formuły {2}.

$$PKB = \text{dochody z pracy} + \text{dochody z kapitału} + \text{dochody państwa} + \text{amortyzacja} \quad \{2\}$$

W metodzie produkcyjnej wartość wytworzonych usług i dóbr finalnych oblicza się odejmując od produkcji całkowitą wartość dóbr i usług zużytych do tej produkcji. PKB jest sumą wartości dodanej wytworzonej przez wszystkie podmioty gospodarujące. PKB oblicza się wówczas według formuły {3}.

$$PKB = \text{produkcja globalna kraju} - \text{zużycie pośrednie} = \text{suma wartości dodanej ze wszystkich gałęzi gospodarki krajowej} \quad \{3\}$$

Produkt krajowy brutto jest więc wartością dóbr i usług finalnych wytworzonych w danym kraju na danym obszarze, w określonym czasie. Na wartość PKB wpływają różne czynniki, na przykład kształtowanie się eksportu i importu.

Niestety, wada tego wskaźnika polega właśnie na tym, że jeśli np. eksport spadnie o 20%, a import o 60%, to bilans handlu zagranicznego jest jeszcze lepszy [Kuczyński, 2013, 10.06.2016 r.].

PKB został stworzony w szczególnym okresie i miał być użytecznym drogowskazem na drodze do lepszego świata. Obecnie żyjemy jednak już w innym świecie – energetycznie zależnym, zdegradowanym, „pędzącym” w kierunku cyfrowych zmian, narażonym na zamachy terrorystyczne.

Należy dodać, iż PKB (GDB) nie uwzględnia:

- produkcji nierejestrowanej (tzw. szara strefa) oraz produkcji gospodarstw domowych przeznaczanej na własne potrzeby (np. pracy gospodyń domowych);
- wartości czasu wolnego (wypoczynku),
- wartości wytworzonych bezpłatnie przez wolontariuszy [Costanza, 2009, s. 4–33];
- wartości oprogramowania *open source*;
- dużej części stron WWW, wielu usług internetowych;
- efektów zewnętrznych produkcji;
- zanieczyszczenia środowiska – zanieczyszczenie środowiska (z powodu kosztów jego usunięcia) w przyszłości zwiększy PKB [Kuczyński, 2013, 10.06.2016 r.];
- różnic cen w poszczególnych krajach, co teoretycznie jest niwelowane przez liczenie parytetem siły nabywczej;
- zróżnicowania dochodów w społeczeństwie, ich dystrybucji – wysoki PKB nie przekłada się niekiedy na dobrobyt wszystkich obywateli.

Ponadto PKB (GDP) uwzględnia produkcję tzw. antydóbr (np. używki). Należy również dodać, że nie cały wypracowany PKB trafia do obywateli w postaci bezpośredniej (pensje) lub pośredniej (świadczenia, zasiłki itp.). Część PKB w formie kosztów transferowych i cen transferowych jest wyprowadzana z kraju wytworzenia.

Jak zaznacza Ralf Fücks w swojej książce pt. *Zielona rewolucja*: „Zafiksowanie debaty nad większym lub mniejszym PKB prowadzi na manowce, PKB jest ilością pieniędzy, która nie mówi nic na temat ekologicznych skutków gospodarki. Problemem nie jest to czy pieniężna wartość kupowanych dóbr i usług wzrasta, lecz to, jakie jest zużycie zasobów przy ich wytwarzaniu, jaka emisja im towarzyszy i jak bardzo obciążają one biosferę” [Fücks, 2016, s. 144–145].

Rodzi również pytania strona moralno-obyczajowa liczonego PKB, ponieważ Unia Europejska jest ambasadorem zaliczenia do PKB dochodów z przemytu, narkobiznesu czy prostytucji [Żuławiński, 12.06.2016 r.].

INNE MIARY ROZWOJU SPOŁECZEŃSTW

Z powodu braków i wad PKB opracowano inne wskaźniki poziomu jakości życia, między innymi wskaźnik rozwoju społecznego (HDI), miernik dobrobytu ekonomicznego netto NEW – *Net Economic Welfare*, czy Wskaźnik Ekonomicznych Aspektów Dobrobytu – EAW.

Wskaźnik ekonomicznego dobrobytu netto NEW – *Net Economic Welfare* lub też MEW – *Measure of Economic Welfare* zaproponowany w 1972 r. przez Williama Nordhousa i Jamesa Tobina ustala się doliczając do PKB czas wolny, z którego mogą korzystać ludzie, oraz produkcję i handel narkotykami oraz odliczając straty wynikłe ze szkód poniesionych przez środowisko [Łopatka, 2015, s. 50].

Wskaźnik rozwoju społecznego, HDI – *Human Development Index* (wskaźnik rozwoju ludzkiego), jest syntetyczną miarą rozwoju społeczno-ekonomicznego, opracowaną w roku 1990 r. przez pakistańskiego ekonomistę Mahbuba ul Haq.

Organizacja Narodów Zjednoczonych od 1993 r. wykorzystuje wskaźnik w swoich corocznych raportach. Wycenienie podlega:

- długie i zdrowe życie *long and healthy life*;
- wiedza *knowledge*;
- dostatni standard życia *decent standard of living*.

Od roku 2010 do ich pomiaru służą następujące wskaźniki:

- oczekiwana długość życia;
- średnia liczba lat edukacji otrzymanej przez mieszkańców w wieku 25 lat i starszych;
- oczekiwana liczba lat edukacji dla dzieci rozpoczynających proces kształcenia;
- dochód narodowy *per capita* USD, liczony według parytetu nabywczego waluty [<http://hdr.undp.org>].

Wprowadzenie tego wskaźnika miało istotne znaczenie, bowiem pozwoliło na uwzględnienie zmiennych pozaekonomicznych istotnych z punktu widzenia oceny zrównoważonego rozwoju poszczególnych państw, które taktowane były jako drugorzędne wobec wskaźników makroekonomicznych, a w szczególności wobec PKB.

Sfery, z których składa się HDI, badane w ramach tego wskaźnika nie obejmują wszystkich elementów zawartych w koncepcji rozwoju ludzkiego ze względu na cechy jakościowe lub brak odpowiednich danych źródłowych.

Stosuje się również zmodyfikowane rachunki narodowe, takie jak:

- Miernik Czystego Dobrobytu Net National Welfare – NNW;
- Wskaźnik Ekonomicznych Aspektów Dobrobytu Economic Aspects of Welfare – EAW;
- zazielenione PKB i PKN;
- Indeks Trwałego Dobrobytu Ekonomicznego Index of Sustainable Economic Welfare – ISEW;
- Wskaźnik Faktycznego Postępu Genuine Progress Indicator – GPI.

Dwa ostatnie indykatory stanowią jedno z najbardziej zaawansowanych sposobów mierzenia poziomu zrównoważonego rozwoju [Cieślik, 2008, s. 146].

X. Zolotas opracował Wskaźnik Ekonomicznych Aspektów Dobrobytu (EAW). Miara prezentuje wyczerpujący zestaw jakościowych zmian dobrobytu społeczeństwa. EAW opiera się na wydatkach poniesionych na konsumpcję prywatną, które skorygowano o wydatki na dobra trwałego użytku, reklamy, koszty wyczerpywania się zasobów naturalnych, koszty społeczne związane z zanieczyszczeniem środowiska, koszty dojazdów do miejsca pracy oraz wydatki sektora prywatnego na ochronę zdrowia i edukację. EAW uwzględnia również usługi w szerokim rozumieniu (kapitałowe, gospodarstw domowych, związane z dobrami trwałego użytku), czas wolny i sektor usług publicznych (związany głównie ze służbą zdrowia i edukacją [Cieślik, 2008, s. 150 za: X. Zolotas, 1981].

Jak można zauważyć – miary te odnoszą się do wybranych fragmentów istotnych przestrzeni mających wpływ na wzrost bogactwa danej społeczności. Brakuje jednak syntetycznych miar uwzględniających istotne kategorie wzmacniających dane państwo na drodze wzrostu, które uwzględnią środowisko, innowacje, niezależność energetyczną itp.

BOGACTWO NARODU – *COUNTRY'S PROSPERITY (CP)*

W 2009 roku Komisja do Rady i Parlamentu Europejskiego pod kierownictwem J. Stiglitz'a stworzyła raport, w którym opublikowano postulat opracowania dodatkowych wskaźników opisujących dobrobyt jednostki i społeczeństw oraz zrównoważony rozwój ekonomiczny, społeczny i ekologiczny.

Mając na uwadze zapotrzebowanie na miary przystające do współczesnej rzeczywistości autor proponuje miarę Bogactwa Narodu – *Country's Prosperity (CP)* osiągniętego w danym czasie. Miara ta zależałaby od:

- wartości innowacji liczonej korzyściami zdyskontowanymi, które można dzięki niej osiągnąć w określonym czasie (In);
- inwestycji – wartość (I);
- wartości korzyści osiągniętych przez wszystkie podmioty – przepływy pieniężne netto – osiągniętych w danym czasie (CF);
- rezerw (R);
- oszczędności (O) minus dług (D),
- wymiany handlowej (WH) – eksport minus import;
- papierów wartościowych obcych bez ryzyka (PW);
- wskaźnika poziomu energii odnawialnej (wartość wytworzonej energii odnawialnej do zapotrzebowania) – (WOE/Z);

- wskaźnika niezależności energetycznej (możliwości wytworzenia pozostałej energii do zapotrzebowania) – (WPE/Z);
- niezależności paliwowej (wartość surowców własnych do zapotrzebowania) – (P/Z);
- wskaźnika przyrostu populacji (liczba urodzeń do liczby zgonów) – (U/Z);
- wartość patentów i licencji zarejestrowanych w danym czasie – (WP).

Wzór 1. *Country's Prosperity (CP)*

$$CP = In + I + CF + R + (O - D) + WH + PW \times (WOE/Z + WPE/Z + P/Z + U/Z) + WP$$

Źródło: opracowanie własne.

Oczywiście celowe byłoby ustalanie CP na jednego mieszkańca. Wartość CP z określonego przedziału (ustalonego jako wzorcowy) mogłoby oznaczać bogactwo lub ubożenie społeczności. Natomiast poziom konsumpcji powinien być mierzony poziomem sprzedaży dóbr i usług w gospodarce.

Formuła ta nie powinna zawierać korzyści czerpanych z tzw. antydóbr. Do mierzenia wartości „antydóbr” celowe byłoby zaproponowanie odrębnej miary.

CP Country's Prosperity może odnosić się do całego Bogactwa Narodu z wszystkich okresów. W takiej sytuacji korzyści osiągnięte z danego okresu możemy zastąpić wyceną przedsiębiorstw. Otrzymamy wówczas *Total CP Country's Prosperity*. Bogactwo osiągnięte w danym czasie (w ciągu roku) będzie liczone jak powyżej jako *CP Country's Prosperity*, a rozwój gospodarczy będzie liczony wzrostem – tempem wzrostu lub dynamiką *CP*.

ZAKOŃCZENIE

Wchodzimy obecnie w czwartą falę rozwoju cywilizacyjnego, którego nie umiemy mierzyć. Niestety, PKB nie jest miernikiem wzrostu, postępu i dobrobytu. Nie prezentuje wartości pozytywnych, służących społeczeństwu. Inne miary są spychane na margines i nie oddają wartości współczesnej cywilizacji. Niektóre z nich zdają się być fragmentaryczne i nieprzystające do wymogów chwili i świadomości. Nie uwzględniają ważnych dzisiaj i niezbędnych przestrzeni wpływających na potencjalny wzrost bogactwa danego państwa.

Autor zaprezentował pewne rozwiązanie, które należałoby podać dyskusji. Zastosowanie *CP Country's Prosperity* wymaga prowadzenia przez wszystkie podmioty rachunku przepływów pieniężnych, chociażby w wersji uproszczonej, jest adekwatną miarą uwzględniającą kwestie ekologiczne oraz bezpieczeństwa narodowego jak również demografię, której wzrost jest nierozzerwalnie związany z przyszłym wzrostem bogactwa społeczności.

BIBLIOGRAFIA

- Cieślak E., 2008, *Wybrane alternatywne sposoby mierzenia poziomu rozwoju gospodarczego*, „Equilibrium” nr 1–2 (1).
- Costanza R., Hart M., Posner S., Talberth J., 2009, *Beyond GDP: The Need for New Measures of Progress*, Boston University The Frederick S. Perdee Center, The Pardee Peaper/No 4/January 2009, Boston.
- Fücks R., 2016, *Zielona rewolucja*, Biblioteka alternaty ekonomicznych Le Monde diplomatique i Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie, Warszawa.
- Kuczyński P., *PKB prawdy ci nie powie*, <http://www.krytykapolityczna.pl/felietony/20130311/pkb-prawdy-ci-nie-powie>, 2013 (dostęp 10.06.2016 r.).
- Łopata A., 2015, *Ekonomia dobrobytu. Rachunki narodowe w kontekście pomiaru dobrobytu*, Zeszyty Naukowe nr 858, Współczesne Problemy Ekonomiczne, nr 11 (2015), Uniwersytet Szczeciński.
- Rachunki narodowe i PKB*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/National_accounts_and_GDP/pl (stan na dzień 12.06.2016 r.),
- Winiarski B., 2006, *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Zolotas X., 1981, *Economic Growth and Declining Social Welfare*, New York University Press, New York.
- Żuławiński M., *PKB po nowemu. Prostyucja i narkotyki już wliczone*, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/PKB-po-nowemu-Prostyucja-i-narkotyki-juz-wliczone-7218522.html> (dostęp 28.02.2017 r.).
- Produkt narodowy brutto, www.pkb.com.pl (stan na dzień 12.06.2016 r.).
- http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_TechNotes_reprint.pdf (dostęp 31.01.2017 r.).

Streszczenie

Niestety, do dzisiaj nie udało się znaleźć odpowiedniej metody obliczania poziomu dobrobytu całego społeczeństwa, jego wzrostu, a jednak dokonuje się na podstawie PKB analiz i wyciągania niekiedy nieodpowiednich wniosków.

Proponowana miara Bogactwa Narodu *CP Country's Prosperity* uwzględnia między innymi korzyści osiągnięte przez podmioty w gospodarce (przepływy pieniężne), niezależność energetyczną, niezależność paliwową, wskaźnik przyrostu populacji, wartość innowacji oraz wskaźnik poziomu energii odnawialnej. Proponuje się zastąpienie dotychczasowej miary – produkt krajowy brutto PKB miarą *Country's Prosperity CP*. Wzrost w czasie danej miary oznaczałby faktyczny rozwój danej społeczności, gdyż nie tylko uwzględnia obecnie trwającą erę innowacji cyfrowych, ale również konieczność rozwoju integralnego z przyrodą. Nowego znaczenia nabiera również wskaźnik niezależności energetycznej, który w dobie zamachów terrorystycznych i wojen w krajach Bliskiego Wschodu i Afryki staje się nierozzerwalnie związany ze standardem i poziomem życia danego państwa.

Zastosowanie zaprezentowanej miary wymaga wyceny innowacji istotnych dla rozwoju społecznego i bezpieczeństwa danego kraju – metodami dyskontowymi. Celowe byłoby wprowadzenie uproszczonej sprawozdawczości przepływów pieniężnych przez wszystkie podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Zebranie danych o nadwyżkach Cash Flow osiągniętych przez podmioty na terytorium kraju jest niezbędnym warunkiem do zastosowania miary *CP Country's Prosperity*.

Słowa kluczowe: miara rozwoju społecznego i wzrostu gospodarczego, miara Bogactwo Narodu

Measure wealth nation and growth – *Country's Prosperity (CP)*

Summary

Unfortunately, today failed to find an appropriate method of calculating the level of prosperity of the whole of society, and its growth, however, is made based on GDP analysis and draw the wrong conclusions sometimes.

The proposed measure of the Nation Wealth – *CP Country's Prosperity* respects the benefits achieved by the company (cash flow), energy independence, the independence of the fuel, the rate of population growth, the value of innovation and the level indicator of renewable energy. It is proposed to replace the current measure – gross domestic product GDP – another measure – *Country's Prosperity CP*. The increase in CP mean the actual development of the community as it not only considers the currently ongoing era of digital innovation but also the need for integral development with nature. The new importance the rate of energy independence, which in the era of terrorist attacks and wars in the Middle East and Africa becomes inextricably linked with the standard and the standard of living of the country concerned. It is included in this model.

Using the presented measures requires the use of discount valuation methods to innovation relevant to social development and the security of the country. It would be worthwhile for a simplified reporting of cash flows for all the businesses. Gathering data on surplus cash flow generated by the entities on the territory of the country is a prerequisite to the application of measures of *CP Country's Prosperity*.

Keywords: a measure of social development and economic growth, a measure of the wealth of the nation

JEL: E01